

Nr 132.

Av herr **Bergh m. fl.**, om åtgärder för minskande av lärarbristen i Norrland.

Under 1952 års riksdag har vid skilda tillfällen bristen på lärare vid högre skolor i framför allt övre Norrland bragts till statsmakternas kännedom. I ett interpellationssvar i första kammaren hösten 1952 har chefen för ekle-siastikdepartementet förklarat sig vilja avvakta resultatet av under 1952 vidtagna åtgärder till hävande av den allmänna bristen på akademiskt utbildade lärare inom landet, innan han önskade överväga särskilda åtgärder till förbättrande av läget i Norrland. Med dessa allmänt verkande medel torde ha avsetts a) den under 1952 beslutade allmänna löne-regleringen, enligt vilken adjunkts- och lektorstjänster med vissa undantag höjts en lönegrad, b) inrättande av ett antal förste adjunktstjänster i lönegrad Ca 29 och c) inrättande av extra ordinarie lektorat uppehållna med filosofie magistrar i stället för lektorskompetenta befattningshavare. Om dessa åtgärder är att säga, under a) att den generella löneförhöjningen icke gör läroverkslärar-yrket ekonomiskt lockande i jämförelse med andra yrken som hos sina ut-övare förutsätter akademisk utbildning, under b) att emedan vid tillsättan-det av förste adjunktstjänster anciennitetsregeln i regel tillämpas blir de läroverk favoriserade, där äldre adjunkter i tillräckligt antal redan finnes, medan bristområdenas läroverk blir missgynnade, och under c) att anord-ningen med extra ordinarie lektorat omöjligen kan animera personer att skaffa sig lektorskompetens, vilket väl ändå är förutsättningen för att gym-nasiernas lärarekrytering skall bli tillfredsställande tillgodosedd.

Den enda speciella åtgärd som beslutats är att ett mindre antal förste adjunktstjänster tänkes reserverade för de akuta bristfallen.

Det är orealistiskt att tro, att lärarbristen på länge skall bli hävd i övre Norrland, därest icke speciella åtgärder vidtages. Problemställningen blir därför följande: Skall man under avbidan på att lärarbristen vid de högre skolorna blivit hävd i landet i dess helhet söka fördela olägenheterna något så när jämnt över hela landet, eller skall man låta olägenheterna koncen-treras till vissa områden, framför allt övre Norrland? I sistnämnda fall riskerar man icke blott att den befintliga befolkningen därstädes får sämre utbild-ningsmöjligheter för sin ungdom utan också att den nödvändiga rekryte-ringen söderifrån av utbildad personal äventyras. Var och en som har möj-lighet att välja plats, söker sig naturligtvis dit, där hans barn kan få god utbildning.

Bristen på ämneslärare med föreskriven kompetens hösten 1950 redovisas av läroverkens krisutredning på följande sätt. (Bristen angiven i % av antalet veckotimmar.)

	Övre och mel- lersta Norr- land	Övriga landet
Högre allmänna läroverk	15 %	4 %
Samrealskolor	30 %	10 %
Kommunala realskolor	47 %	22 %
Högre folkskolor	47 %	28 %

Hösten 1952 var bristen i Norrbottens och Västerbottens län enligt inhämtade uppgifter följande.

Högre allmänna läroverk	19,9 %
Samrealskolor	53 %
Kommunala realskolor	57 %
Högre folkskolor	62,7 %

Tanken att genom särskilda lönetillägg animera lärare att söka plats inom bristområdena har tills vidare avvisats under hänvisning till befarade konsekvenser på andra yrkesområden. Desto större skäl synes föreligga att ånyo överväga ett annat vid 1951 och 1952 års riksdagar motionsledes framfört uppslag, nämligen att till hithörande område utvidga det stipendiesystem, som med framgång tillämpas inom bl. a. folktandvården och folkskoleväsendet. I fråga om den förra gäller, att på riksstaten finnes upptaget ett anslag på 400 000 kr., avsett till 200 stipendier à 2 000 kr. till sådana studerande vid tandläkarhögskolor som förbinder sig att efter det de erhållit legitimation tjänstgöra inom folktandvården lika många år som de åtnjutit stipendium. Beträffande elev vid folkskoleseminarium gäller, att han kan erhålla ett årligt stipendium på 800 kr. mot förbindelse att lika många år som stipendium åtnjutits tjänstgöra inom finsktalande områden i landet eller på eljest anvisad ort i övre Norrland. Bägge stipendieformerna har visat sig ändamålsenliga.

Det finns ingen anledning att antaga, att annorlunda skulle bli fallet i fråga om blivande läroverkslärare. Vad det skulle betyda för en studerande vid universitet eller högskolor att kunna minska sin upplåning med 2 000 kr. för ett år är lätt att inse. Särskilt om vid stipendietilldelningen företräde skulle ges studerande, som har förhållandevis kort tid kvar till sin examen, kan effekten förväntas inom ett eller ett par år. Givetvis skulle en sådan anordning uppehållas endast så länge behov därav för rekryteringen föreligger.

Det ansträngda budgetläget gör det emellertid påkallat att söka en mot det sålunda ifrågasatta anslaget svarande minskning på budgetens utgifts-sida. Därvid ledes tanken till det anslag på 400 000 kr., som finnes upptaget under elfte huvudtiteln till 200 motsvarande stipendier åt blivande tandläkare (bil. 13, punkt 123, sid. 225). Det kan icke betraktas som orimligt att i nuvarande betryckta ekonomiska läge halvera stipendieanslaget under

elfte huvudtiteln och sålunda anvisa 200 000 kr. till 100 stipendier à 2 000 kr. åt blivande tandläkare och likaledes 100 stipendier à 2 000 kr. åt blivande lärare i bristområdena.

Vi får för den skull föreslå,

att riksdagen måtte under rubriken Gemensamma universitetsändamål för budgetåret 1953/54 anvisa ett reservationsanslag på 200 000 kronor att användas till stipendier på 2 000 kronor till sådana studerande vid våra universitet och högskolor som förbinder sig att efter vunnen behörighet lika många läsår som stipendium åtnjutits tjänstgöra som heltidsanställd lärare i läsåmnen vid gymnasium, realskola, högre folkskola eller på försöksskolas (enhetsskolas) högstadium, i samtliga fall på anvisad ort inom bristområden i landet.

att bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser i ämnet, samt

att med motsvarande belopp (200 000 kronor) minska det under elfte huvudtiteln (bil. 13, punkt 234) upptagna beloppet på 400 000 kronor.

Stockholm den 27 januari 1953.

Ragn. Bergh.

E. Hj. Nyström.

P. G. Lundgren.

J. F. Grym.